

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. A protestantismus lényege és feladata. Erdős József. — Közügyeink. A testvéregyházkerületek köréből. (m. t.). — A földéaki ev. ref. leányegyház örömnépe. Czirbus István. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetések.

A protestantismus lényege és feladata.*)

A protestantismus egyik sarkalatos alapelvét az Úrnak eme mondása képezi: „Az Írás meg nem hamisíthatatik“ (Ján. 10, 35.). Nem hamisíthatatik meg azért, mert „a teljes Írás Istentől íhletett“ (2. Tim. 3, 16.), a mi azt jelenti, hogy az üdvkijelentés hirdetői, a próféták és apostolok, a Szentlélektől indítva szólottak (2. Pét. 1.), szólottak pedig azért, mert hitték, hogy az ajkaikra adott íge Istennek beszéde, mely megmarad örökké.

Ez az a fundamentum, melyen áll és marad Krisztus lelki országa, az anyaszentegyház. Ez ama tündöklő nap, melynek világosságát a bűn, tudatlanság és kétség felhői meg nem homályosíthatják soha. Ez amaz élő, ható és bármely kétélű fegyvernél hatalmasabb erő, mely minden földi önzés és álnokság ellenében győzelemre segíti az igazságot, melynek megismerése szüli a szabadságot. Ez az a soha ki nem apadó forrás, melyből örök élet és üdvösség fakad.

Erre a kösziklára építettek, e mennyei szövétnek fényénél láttak, ezzel az erővel felövezve küzdöttek és ebből a forrásból merítve hittek, reméltek — s nem hiába — a reformátorok. Luther összes theológiájának alaptételét és summáját ebben a bibliai igazságban fejezhetem ki: Megigazolunk ingyen kegyelemből, a Jézus Krisztusban való hit által (Róm. 3.). Zwingli vezérigéje ez: „Jöjjetek Krisztushoz mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltetve vagytok és ő megnyugoszt titeket“! (Mát. 11.).

*) Felolvasatott a debreczeni főiskolai hittanszaki önképző Társulat által f. hó 2-án rendezett reformációi ünnepélyen.

És Kálvin hitvallása az Isten souverán kegyelmének dicsőítése, annak a kegyelemnek pedig, melyben van bűnünk bocsánata, váltságunk és tökéletes idvességünk (Róm. 9.). Tehát nem valami, addig még sohasem hallott új evangéliomot hirdettek, sem nem valami új vallást alapítottak a reformátorok, sőt inkább egyszerűen csak azt tanították, a mit az apostolok, hogy t. i. a hit és erkölcs egyedüli szabályozója az Isten beszéde és nincs senkiben másban üdv, csak egyedül Krisztusban! S ennek az ígének prédikálása elegendő volt arra, hogy megrettenjen a zsarnoksággá fajult pápai uralom, mely a világosságot sötétséggé változtatván, az elpogányosodás örvényének szélére juttatta a keresztyénséget. E szerint a reformáció úgy jelenik meg a világ és emberiség történelmének színterén, mint az isteni irgalmasság ténye, mely visszaadta a lelkeknek az éltető levegőt és világosságot: az evangéliomi igazság és szabadság áldásait. Évszázadok reménykedése valósult meg és a lelkeknek égis ható kiáltása nyert meghallgatást a reformációban. Az evangéliomi igazság, melyet negyedfélszáz évvel azelőtt (1170.), az egyszerű lyoni polgár Waldus és vele sok ezren éheztek és szomjúhoztak s a melyért Huss (1416.) és Savonarola (1498.) máglyán hamvadtak el, ez az örök szent igazság, hatalmasabban mint valaha, megzendül az egyszerű reformátorok ajkain s visszhangra talál százazrek szívében.

Miért nem voltak képesek a 15. századbeli zsinatok arra, hogy visszaadják a lelkeknek a szabadságot s az egyháznak a függetlenséget? Azért, mert midőn az anyaszentegyház örök fejedelmének jogát, gyarló emberi kezekbe engedték át: ezzel megszenteltetették s megvetették az anyaszentegyház egyedüli fejének Krisztusnak isteni tekintélyét, a ki az ő választott híveinek társaságát nem bűnös, önző emberi tekintély, de egyedül ígéje és Lelke által akarja kormányozni (Ézs. 59, 21., Ján. 14, 16. 17., I. Kor. 12, 3. stb.). És a humanismus lánglelkű jele-

sei, kik mint megannyi meteorok villannak fel a középkor nyomott, fojtó légkörében, szintén nem érhetek el nagyobb eredményt, mert különben fenséges és a reformációt előkészítő munkájuk alapelve és végcélja, nevezetesen a tudomány és műveltség egyetemesítése, nem feltétlenül az evangéliom igazsága volt. A reformáció azért isteni tény, mert alapja és zárköve, kezdete és végcélja, gyökere és koronája egyedül az Isten ígéje. Ennek igazságáért és a lelkek üdvéért, szóval Isten dicsőségéért éltek s küzdöttek — mind a véglehelletig — a reformátorok.

Midőn 1529 tavaszán, a speieri birodalmi gyűlésen az evangélikus rendek a többség határozata ellen tiltakoztak: ezzel egyenesen az evangéliom értelmében cselekedtek, hangot adva annak az igazságnak, hogy az anyaszentegyház, mint örök isteni intézmény függetlenségét s a lelkiismeret szabadságát, politikai többség kényszeruralma alá rendelni nem lehet, nem szabad, mert az evangéliom Istennek ereje, minden hívőnek üdvösségére (Róm. 1.). „Tiltakozunk — úgymond az evangélikus rendek appellációja — és fogadjuk nyilvánosan, Isten és emberek előtt, hogy a mi akaratumk, értelmünk és vélekedésünk nem más, mint egyedül a mindenható Istennek és az ő szent beszédének dicsősége s mindnyájunknak lelki boldogsága és nem is cselekeszünk semmi mást, csak azt, a mire minket a lelkiismeret útal és tanít“. Ennélfogva követelik az egyes hívőnek lelkiismereti jogát, mint Isten ígijén alapuló jogot, továbbá az idvességre tartozó dolgokban a keresztyén szabadságot s az ő és új szövetségi szentírásnak korlátlan és hamisítatlan prédikáltatását s hit- és erkölcs-szabályozó feltétlen tekintélyét. Ime ez az a protestáns szellem, mely kovászként áthatja az evangéliom szerint reformált egyetemes keresztyén egyházat.

A protestantismus e szerint nem múltó, emberi, de igenis örök, evangéliomi elvek és jogok alapjára fundáltatott s a reformátorok — mint egykor a próféták és apostolok — úgy tűnnek fel, mint az isteni gondviselés céltudatos eszközei. — Miért is Luther, noha többet tett a német nemzeti genius és nyelv érdekében, mint bárki valaha s vallási és polgári társadalmi tekintetben is Németország regenerátora: mindamellett érdemei, a nemzeti és felekezeti particularismuson felülálló, egyetemes jellegűek, és úgy tekintem őt, mint a pápaság rossz lelkiismerete által végromlásra juttatott keresztyén egyház egyik elismert nagy reformátorát, az Ur Krisztusnak jó vitézét, a kiknek áldásdús munkája az evangéliom tisztaságának helyreállítására s az egész emberiség lelki javára célzott és szolgált. Írásmagyarázatainak, egyházi beszédeinek, kátéinak, szóval összes theologiai rendszerének alap gondolatát s szellemét, leghívebben visszatükrözi a megigazulás központi fontosságú dogmájára vonatkozó hitvallása, mely az írás eme leghatalmasabb sarkigazságát, a romanismussal, léha ritualismussal s üres szertartáskodással szemközt, a legvilágosabban s leghatározottabban hirdeti, nevezetesen, hogy a mi igazságunk Istennek ingyen kegyelméből, a Krisztus érdeméért, egyedül hit által — sola fide — nyerhető el.

A mi Zwinglit illeti, ő hittani szempontból tekintve, a középkori ellenzéki theologia utolsó nagy alakja, a ki az általa megismert evangéliomi igazságot s ennek áldását, a szabadságot az egyesek lelkébe, a vallás-erkölcsi és polgári társadalmi életbe ültette át. Folytonos ellenállás és veszélyek közepett hajtotta végre a vallás-erkölcsi intézmények gyökeres reformálását Zürichben, melylyel egyidejűleg a magasabb szellemi műveltség iránt való érdeklődés, valamint a tudományok meghonosítása és kultusza, szóval szeretett hazájának teljes megújodása érdekében is lelkes kitartással hatott és buzgólkodott. Őt eszményi állásponton működő s korának evangéliom-ellenes áramlataival szemközt győzedelmesen küzdő s küzdve hitben előretörő és a jelenben a jövőért élő prófétai alaknak tartom, a ki az evangéliom fundamentumára építve, nagy és dicső alkotásokat hagyott hátra. A tettek embere s minden túlzástól ment valódi nagy reformátori jellem. Ma már kevesek által olvasott és ismert íratai, épen úgy mint általában egész élete és működése az ő szakadatlan tevékenységéről tanúskodnak. S bár életpályájának rövid tartama miatt nem szerezhett — miként Luther — a rendszeres theologia mezején is hervadhatatlan babérokat: mindamellett egyes íratai, p. o. az V. Károlyhoz (1530.) terjesztett Fidei ratio, valamint a kevéssel halála előtt I. Ferencz francia királyhoz intézett Expositio fidei christianae — a keresztyén irodalom eme remekei, gyöngyei — bizonyítják, hogy Zwingli mindent tudott, a miből és a mivé a reformáció lett.

És a mély szellemű, fenkölt lelkű, aczél jellemű nagy Kálvin, a kiről maga Luther úgy ítélte, hogy ez a férfiú egymaga képes halálosan megsebezni a pápaságot, igen, ő döntötte el a csatát, melyet Luther és Zwingli hősi elszántsággal megkezdettek, ő fejezte be a pyramidalis alkotást, melynek mély és szilárd alapjait amazok lerakták. Kálvin nem annyira a szó szoros és valódi értelmében vett reformátor, mint inkább szervező lángész, a ki nélkül a reformáció befejezetlenül maradt volna. Bibliai kommentárjai, polemikus íratai, levelei s nagy szellemének legremekebb műve, az Institutió épen úgy, mint egész Európa átalakulására, főként Krisztus anyaszentegyházának függetlenségére, az evangéliomi igazság terjesztésére, szóval Isten dicsőségére irányuló összes tevékenysége s alkotásai bizonyosságot tesznek arról, hogy Kálvin a maga korának legékesebben szóló orátora, a legmélyebb bibliai szellemű hittudós és a lelki s polgári szabadság legigazibb apostola, a kinek úgy dogmatikai és keresztyén morál-rendszerét, mint általában véve összes működését, világosság, szigorú elvi következetesség, bámulatos összhang, szilárd meggyőződés és a „Deo soli gloria“ diadaláért küzdő céltudatos állhatatosság jellemzi.

Ezek a hitbajnokok voltak a reformációnak, ama szent és dicső forradalomnak vezérférfiai; a lelki és egyéni szabadság védelmezői s a meghamisított evangéliomi tudomány tisztaságának helyreállítói. Megostromolva mindazt, a mi az evangéliom igazságának s a lelkiismeret jogának elnyomására tört: leálczálták a biblia régi gonosz ellenségét, a pápaságot, védelmezve annak csalárd elvei és hagyományai ellenében az evangéliomot. Ime ez az a kárhoztatott subjectivismus, melynek célja az, hogy a hívő keresztyén joga érvényesüljön az életben, a valóságban. Ez az a negativismus, mely egyedül az Isten beszédéből és nem az értéktelen emberi találmányokból s tradíciókból, de egyedül a szentírásból meríti az életadó s fentartó erőt. Ezt az elvet szidalmazzák ellensé-

geink, mely a biblia alapján azt hirdeti, hogy Isten előtt nincs személyválogatás és a kegyelem országa nem a lelki kevélyeké s a világ bölcséié, hanem a Krisztusban hívőké. Erről a tudományról mondják kicsinylőleg, hogy ez nem ebből a világból való. Természetes, hogy nem, mert azt tanítja, hogy az üdvösséget soha földi tekintély vagy emberi hatalmasság nem, egyedül csak Isten adhatja és adja Krisztusért. A protestantismus ellenségei nem gondolják meg, hogy igaztalan ráfogásaikkal magát a protestantismust dicsőítik és szilárdítják. A ki a protestantismusról akar véleményt mondani, az tanulmányozza és ismerje meg elsőben a reformátorok íratait, főleg pedig a confessiókat. A protestantismus védbástyája a biblia s harszó symbolumai, győzedelmi lobogói a confessiók. Ezek szerint a látható egyház külszervezete magán hordja ugyan az egyes országok és népek jellemét, mert hiszen az evangéliom emberboldogító hivatása feltételezi, hogy az igazi keresztyén szellem az állami élet összes nyilvánulásaiban is diadalra jusson: ámde az igazi protestáns confessiók egytől-egyig egyugyanazon fundamentomon és sarkkövön, t. i. Istennek beszédén nyugsznak s egyértelműleg vallják és hirdetik, hogy a kijelentés tökéletes megvalósulása Istennek Fia, a Jézus Krisztus, a ki az anyaszentegyház egyedüli Feje, Urunk, Megváltónk, Idvezítőnk. E confessióink mind hirdetik a Jézusban való hitet, a bűnbocsánat és örök élet reménységét, Isternek atyai szeretetét, a lelki élet feltételeit: az igazságot meg a szabadságot, vallást tevén a Lélekről, a ki mindezekre tanít és vezérrel minket. A mely confessió nem így tanít, és nem vallja ezeket az igazságokat: az nem protestáns, hanem antiprotestáns.

A protestantismus itt feltüntetett lényegéből önként folyik annak feladata, mely ugyanaz ma is, mint volt kezdetben. A protestantismus élő tiltakozás a hamis positivizmus ellen, mely az evangéliomi hitet s a keresztyén erkölcsi törvényt kétes értékű bölcselmi hypothesisokkal akarja pótolni. Tiltakozás ez az úgynevezett ecclesia repraesentativa, azaz a katolikus klérus ellen, mely a galatiai tévtanítók módjára a hívőket eltéríteni törekszik a Krisztus evangéliomától egy más evangéliomra, a mely ugyan nem evangéliom, de hát vannak némelyek, kik egyedül önző érdekeik kielégítésére s hiú dicsőségük növelésére ferdítik el az igaz tudományt. Tiltakozunk azok ellen is, kik azt hirdetik, hogy a keresztyénség a humanitásban már megoldja feladatát. Mi azt valljuk, hogy az egyetemes emberszeretet elve és gyakorlása, Krisztus nélkül élettelen s múló értékű. Igazi élet, tökéletesbedés ott van, és az igazság, meg a szabadság csak ott honol, a hol Krisztus él! S a protestantismus, míg a lényegét alkotó örökigaz elvekhez hű marad; míg győzedelmi zászlóit szilárd karokkal védve, fennen lobogtatja: addig az egyszer letett fundamentomen fennáll s egészséges fejlődése és jövő fenmaradása biztos.

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Midőn most a hittanszaki önképző Társulat kezdeményezése s meghívása folytán, a reformáció nagy tényeiről s áldásairól való megemlékezés végett, e helyen egybegyülekezni méltóztattak: legyen szabad én nekem, örömteljes üdvözlétem kifejezésével kapcsolatban a fentérintett tényekre ismételten felhívnom érdeklődő figyelmüket. A protestantismus az evangéliomi tudomány tisztaságáért, örökigaz elveinek terjedéséért s megvalósításáért, és így az egyetemes emberiség boldogításáért s Isten dicsőségéért küzd.

Ennél igazabb tudományt s tökéletesebb religiót én nem ismerek.

Erdős József.

Közügyeink.

A testvéregyházkerületek köréből.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület nov. 1-én kezdődőleg tartott közgyűlésének egy pár tárgyáról akarjuk értesíteni olvasóinkat. A közgyűlés szokatlan érdeklődéssel nyílt meg, feltűnően sokan jelentek meg a tagok. Ennek a híressé vált egymillió kölcsönügy és a n.-enyedi Bethlen-főiskola theologiai akadémiáját közelről érintő kérdés volt az oka. A kedélyek tagadhatatlanul izgatottak voltak, s ez izgatottság hatása alatt nyitotta meg az ülést Br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok. Ezen izgatottságnak lehet tulajdonítani, hogy egyik képviselő az elnöki megnyitónak némely kifejezésében megütközött, azonban az elnök tapintatos válasza a kedélyeket lecsillapította. Terjedelmes jelentést olvasott fel a püspök, mely az egyházkerület életét érintő valamennyi fontosabb eseményre, szőnyegen levő kérdésre kiterjesztette figyelmét, s különösen a minden irányú súlyos felelősség érzetének kifejezése mellett érintette a hírhető vált egymillió kölcsönkötés ügyét, de jelezte egyúttal az egyházkerület életében felmerült nagy jelentőségű erkölcsi és anyagi haladást is. A közgyűlés elismeréssel adott kifejezést jegyzőkönyvében a püspök iránt érzett hálájának. Nov. 2-án 18 ifjú lelkész ünnepélyes fölavatása s kibocsátása vette igénybe a közgyűlés idejét, 3-án pedig 16 tag írásos kérelmére a gyűlés zárt ülést alakított a milliós kölcsönzés kérdésének tárgyalására. Ugy tudjuk, hogy a kölcsönkötésnek egyik pontjában ki volt kötve — ha ugyan emlékezetünk nem csal, — hogy a bank nem egyezik bele ez ügyletnek nyilvános tárgyalásába. Ennek természetes következménye volt, hogy 16 tag, ki különben a kölcsönügyletnek pártolója volt, zárt ülést kért, mit a szabályok értelmében megtagadni nem lehetett. A zárt ülés lefolyásáról, még ha intim információnk volna is, hallgatnunk kellene, csak annyit említhetünk meg, hogy a képzelhetőleg hatalmas vitatkozásban kiváló férfiak léptek ki a küzdő térre, mint pl. Kovács Albert, Ugron János, Kolozsvári Sándor, Bethlen Géza gróf, Kuun Géza gróf, Bartha Miklós, Szász Domokos, Réthy Lajos, Szász Károly, Dósa Dénes, Horváth Gyula stb.

A zárt ülésben folyt tanácskozások, vitatkozások eredménye az lón, hogy 133 szavazattal 57 ellenében az igazgatótanács eljárása tudomásul vétetett. Az elnök az enuntiatio után kérte a közgyűlést, hogy most már érjen véget a viszály. Horváth Gyula a békülékenység hangján válaszol, de kijelenti, hogy a kölcsönügyben felebbezést terjeszt a konvent elé. Fontos tárgynak mutatkozott a Kolozsvárott felállítandó theologiai akadémia kérdése, de ennek természetesen élett vette a milliós kölcsönügylet tárgyalásának eredménye, s ekképen az ig. tanács azon ideiglenes intézkedése, melynél fogva Berde Sándor az enyedi theol. akadémiához rendkívüli tanáruul hivatott meg és bocsátattott ki, mint ideiglenes, praesedensül nem szolgáló eljárás, tudomásul vétetett. Érdekes, s az idők némely jelére újjal mutató jelenség volt, hogy Kovács Sándor, a ki főleg székely közművelődési és ipari czélokra 4000 frtos alapítványt bocsátott volt az egyházkerület kezelése alá, újabban azon kívánsággal állott elő, hogy az ide vonatkozó számadások a róm. katolikus és unitárius egyházak igazgató tanácsához is tétessenek át. Az egyházkerületi közgyűlés, saját erkölcsi méltóságának öntudatos érzetében ezen extravagáns

kívánságra azzal felelt, hogy az alapítványt a nagylelkű (?) alapítónak rendelkezésére bocsátotta. Valóban nem is tehetett volna helyesebbet. Az egyházkerületi közgyűlés egyéb, a helyi érdekekre vonatkozó mozzanatai nem érdekelhetvén olvasóinkat, már a hely szűkénél fogva sem terjeszkedhetünk részletesebb tudósításra, mindössze annyit említünk még meg, hogy az erdélyi püspök azon sajtósági helyzetének kérdése, melynélfogva a püspök ottan csak közönséges közgyűlési tag számába jön s nem elnököl: újra felvetetett, a nélkül, hogy kívánt eredményre vezetett volna. Hát, úgy látszik, hogy ebbe belé is kell nyugodni, mint sok egyéb — erdélyi specialitásba . . .

(m. t.)

A földeáki ev. ref. leányegyház örömnépe.

„Ez az a nap melyet az Ur rendelt. Örvendezzünk és vigadjunk azon“. A koronás író eme szavaival nyitotta meg mult hó 19-én nt. Csécsi Miklós úr újonnan épített imaházunkat. Mi is örömmel voltunk eltelve, hogy a jó Isten megengedte érnünk, hogy egy megfelelő csinos, tágas helyen tarthatjuk isteniszteletünket, mert annakelőtte egy alacsony szűk szobáskánk volt, mely a célnak egyáltalán nem felelt meg. Ez új imaház a felsőbb hatóság által megengedett gyűjtés kegyes adományaiból építetett, mert az itteni szegény, jórészen cselédként szolgáló hívek erre nem lettek volna képesek, s a makói anyaegyház támogatása nélkül sohasem lett volna itt egyház alakítva. Pedig e helyen 250 év előtt virágzó ref. egyház volt. Ma már — Istené legyen a hála — a makói egyház buzgóságából — ismét hirdetik az evangéliomi tiszta tudomány, mely örök életnek beszéde! Nehéz helyzete van itt ezen kezdő kis egyháznak, mert a katholicismus többféle módon szétrobantani törekszik és a legsötétebb gyűlölettel van irántunk eltelve. A kath. lelkész és 6 tanító a községi közpénztárból fizettetnek, a felekezeti különbség nélkül kivett iskolai pótdoból. Ez ügyben folyamodásunk — melyet nt. Szöllősi Antal lelkész úr kiváló tapintattal vezet — már vagy 3-szor megjárta a minisztériumot, s a miniszter el is rendelte iskolánknak a községi közpénztárból leendő segélyezését, — mely az adófizetés arányában több mint 100 frt, — de a község — régebben egy testület levén a r. kath. egyházzal — folyton húzza-halasztja a segély megállapítását és kiadását. Ujabb meg újabb alaptalan adatokra hivatkozik.

E kitérés után folytatom félben hagyott tudósításomat.

A szent beszéd végeztével úrvacsoraosztás volt, s itt a szent jegyek vételén kívül, ismét örömköny csillogott szeminkben, mert most használtuk először azon úrasztalát, terítőt, ezüst kelyhet és tányért, melyet két buzgó úrhölgy készítetett. Az asztalt és terítőt nsgos özv. Kiss Lajosné Saátor Iréne, 77 éves ideje daczára saját kezeivel készítette, a díszes terítőt körülhimezván szőlőfürtökkel és girlandokkal, közepébe pedig Idvezítőnknek ezen hivogató és biztató szavait: „Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltetek, és én megnyugtatlak benneteket“. Az ezüst kelyhet és tányért nsgos özv. Návay Györgyné Kiss Karolina úrhölgy szerezte be azon menyasszonyi ékszerekért, melyek — úgymond — neki sok lelki fájdalmat okoztak (nemeslelkű férje korán elhalt). Itt, ha ide adja az Ur oltárára, megnyugszik lelke. Óh bizonyára — az írás szavaival élve — fénylik az ő jó cselekedetük, mert ők híven s áfárkodnak

a nekik adatott talentumokkal. Ily buzgó kegyes Máriák méltók ref. egyházunk tiszteletére, s méltók azon jó kívánatra, melyet egyházunk minden tagja nekik kíván: teljesedjék be Istentől minden kívánságuk és óhajításuk.

Ugyanez alkalommal bemutatott a híveknek azon keresztes edény is, melyet egyházunk tagjai közadakozásból vettek.

Az istenisztelet után ebéd volt, melyen nagytiszt. Csécsi az egyházat és vezetőit köszöntötte fel. Felköszöntetett továbbá a makói ref. egyház elnöksége és presbyteriuma, mint a kiknek hervadhatlan érdemök van ez egyház felállításában és fenntartásában.

Földeák.

Czirbus István.

K ü l f ö l d.

Bulletin de l'association générale des Etudiants de Montpellier. Numéro spécial. Souvenir du VI-e Centenaire de l'Université de Montpellier. Montpellier 1890.

(Folytatás.)

A 3. cikk L. Malavialle tanár tollából Rabelais emlékeztét újítja föl. Rabelais, a 16. században oly nagy szerepet játszott satyrikus író és orvos Montpellierben tanult. — 1530-ban iratkozott be az egyetemre (szeptemberben) s novemberben már baccalaureus (bachelier) lett; 1531-ben előadásokat tart Galenus és Hippokrates műveiről; 1532-ben elhagyja az egyetemet s Lyonba megy; itt időzik két évig, innen Rómába s Párisba s 1537-ben újra Montpellierbe tér vissza, hogy letegye a doctoratust; május 22-én le is teszi s itt időzik 1538-ig, mikor aztán végleg elhagyja az egyetemet. Itten való tartózkodásához egy sereg monda fűződik. Midőn Montpellierbe érkezett: látta, hogy nagy tömeg vonul az orvosi előadásra, melynek tárgya „a növények és fűvek hatálya“ volt. Element ő is, de sehogysem tetszett neki az előadás. Egy darabig csak magába fojtotta boszankodását, de sokáig nem tűrhette. Elkezdte a fejét rázni, vállát vonogatni, majd a fogát csikorogtatni. Ekkor a dékán hozzá küldött, hogy jöjjön az előadó székébe s adja elő kifogásait. Rabelais oda megy s hozzá kezd a tárgy fejtegetéséhez s azt oly szépen és tüzetesen kifejtette, az ellenvetésekre oly alaposan és szellemesen megfelelt, hogy a hallgató közönség tapsa között azonnal baccalaureussá (bostyánkoszorús) avattatott fel. Ő rá viszik vissza azon különös szertartás behozatalát is, mely Montpellierben egész a mult századig dívott. A baccalaureusi vizsga után a tanárok zárt terembe vonulnak, megítélni annak eredményét. A cancellár vagy ennek távollétében az egyetemi dékán pedig a candidatussal marad s felszólítja ezt: „Öltsd fel a biborköpenyt, menj fel a szószékre s mondj köszönetet azoknak, a kiknek ezzel tartozol“. (Indue puram, conscende cathedram et gratias age, quibus debes). Ezután lejön a szószékről s az előtt fogadja a vizsgáló tanár szerencsekívánátát. Innen keresztül megy a vizsgatermen s megy a zártterembe (Conclave) tanárjaihoz. Tanulótársai és barátjai már várják az ajtónál s mielőtt a terembe jutna baccalaureussá avatására, rányomják a pecsétet hatalmas ökölcspápaikkal s úgy eresztik be a tanárok közé. „Ez ökölcspások a tanulók szíves „Isten veled“-jei volt pajtásukhoz, a ki egy fokkal feljebb emelkedett náluk, s a vizsgateremből távozásával megszűnt velök egyrangú lenni“.

A Rabelais bő újjú, fekete bársony galléros biborköpenye nevének F. R. C. kezdőbetűivel szinte mondaszerűvé vált. Ugy őrizték azt, mint ereklyét. A baccalaureusok magokra öltötték azt, mikor keresztülmentek az 5-dik vizsgán s mindenik vágott belőle magának egy darabot emlékül. E nagy tiszteletben részesült köpeny a XVII. század vége felé már oly rövid lett, hogy csak derékig ért s inkább alakatlan rongytömeg, mint köpeny volt. F. Ranchlin 1612-ben, midőn cancellárrá választott, megújította; ez is egyik feltétele lévén cancellárrá választásának: „Promisit se renovaturum togam illam, vulgo Francisci Rabeloesi dictam, in gratiam eorum qui quotidie promoventur ad gradus Academiae, cum altera, quam ferre solent, sit antiquior et pene lacera atque deformis“. Ez új köpeny aztán eltartott 1720-ig. Ekkor újra mással helyettesítették és hagyták nemzedékről-nemzedékre, mint azon ereklyéket, melyekből minden zarándok vesz el egy darabot, azért mégis mindig egész marad és hitelét nem veszíti el az erős hitű hívők előtt.

Egy másik mulatságos anecdota szerint, midőn Duprat cancellár megcsorbította az egyetem némely jogait s ellene szegült a Girone-collegium megnyitásának: az egyetem Rabelais-t küldte el kiengesztelni a cancellárt. El is ment ez Párisba, de hasztalan kért kihallgatást, nem bocsátották be. Ekkor bohóczruhába öltözött, zöld köpenynyel, örmény sapkával s szemüveggel, s így felöltözve ment a „Hercules“-hez címzett vendéglő elé, a hol a cancellár lakott. Különös öltözete természetesen csakhamar magára vonta a járó-kelek figyelmét s egy tömeg kíváncsi nép csoportosult körülte. E tömeg lármája az ablakhoz vonta a cancellárt s meglátva a nevetséges alakot, ablakához hívatta s megkérdezte nevét és állását. „Bornyúnyúzó vagyok“, felelt ez. E felelet még jobban felkölté kíváncsiságát, ki most már azt is meg akarta tudni, hogy miért jött Párisba. Oda küld tehát hozzá egy apródot, hogy kérdezze meg ezt tőle. Az apród beszédére Rabelais latinul felelt, az pedig nem tudott latinul s elment latinul értő embert keresni; mikor ilyennel tért vissza Rabelaishoz: ennek már görögül felelt; midőn e nyelven tudót is kerítettek, annak meg spanyol nyelven adott választ, aztán németül, angolul és héberül. Végre Duprat megunt a dolgot s maga elé hívatta. Ekkor Rabelais szép beszédben kifejté küldetése célját, a montpellier-i egyetem sérelmeit. A hagyomány hozzá teszi, hogy a cancellár el volt ragadtatva R. ékesszólása, tudománya és szellemessége által s mindent megadott, a mit kért.

A 4. cikk: „Jegyzetek, a nemes kézívjáték lovagjairól“. Montpellierben a XV. századtól a XVIII. század végéig e cím alatt szerepelt egy városi polgárokból alakult egyesület, melynek egy ízben 250 ijjász tagja is volt s főnökül egy előkelő embert, vagy a város leggazdagabb emberét választották meg, a ki, mint ilyen, „király és kormányzó“ nevet kapott. Ez egyesület aztán ünnepélyeket rendezett, melyen az egyesület tagjai díszruhába öltözve egy fára festett papagályra lövöldöztek. A főnök vagy kapitány választását a consulok hirdették ki és erősítették meg.

Dézi Lajos.

(Vége köv.)

Irodalom.

A coccejanismus története. Tanulmány a protestáns theologia multjából. Theologiai magántanári vizsgálatra írta Zoványi Jenő. Budapest. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája. 1890. Sr. 176 lap. Ára 1 frt 50 kr.

(Folytatás.)

Coccejus halálával (1669. nov. 5.) a túlbuzgó tanítványok — mint igen sokszor volt már az eset — mentek tovább, odáig, hová a mester sem kívánta volna a nyomulást, „a bibliából kiki saját felfogása szerint törekedett kimagyarázni egy-egy tételt“ (58. l.). Sőt szövetségeseket kerestek a cartesianusokkal, pedig Coccejus és Cartesius nem egyenlő alapon állottak, „Des Cartes egyedül az ész alapjára, míg Coccejus a szentírás alapjára helyezkedett“ (Hurt: History of rationalism. 338. l.). Az ellentétek is találkoznak, kivált ha létérdek szorítja a találkozást.

A mai kor műnyelvén a coccejánusok látszottak a liberál lobogót lengetni, Voët követői az orthodoxiáét, s az egymás elleni epés kifejezésekben mindkét fél eléggé szomorún kitüntetve magát; sőt a voëtianusok a politikai hatalom fejét (a helytartót) támogatásukkal maguk mellé nyervén, a zaklatás, üldözés eszközához is folyamodtak. Minden fennállóknak fegyvere az. Maresius, Spanheim Frigyes, Van Maastricht Péter stb. folytatták az irodalmi harcot Burman, Alting, Bekker stb. coccejánusok ellen. Bekkerről mondatott, hogy „sem embertől, sem ördögtől nem félt“, a legdühösebb rationalista és cartesianus volt. Az amsterdami lelkészek kezdték a békítő egyeztetést, a két ellenfelet igazhitűeknek nyilatkoztatván 1677-ben. Most meg a coccejánusok szakadtak pártokra, a mi természetes, mert hisz minden tekintélyt, hitvallást, ref. hagyományt, folytonosságot elvetettek. A viszály kisebb-nagyobb arányokban a 18. századba is benyult, s miután túlzásaitól mindkét fél megtisztult, egymásba olvadt át, hogy új és nagyobb tárgyak felett más címek alatt küzdjön tovább.

Külön nagy fejezetben ismerteti szerző a hollandiai coccejánus theologusokat, különösen Mommát († 1677.), Van Tilt († 1713.), Witsiust († 1708.), Vitringát († 1722.), Lampét († 1729.) stb., de a kiknek vallásos érzülete mint egy olthatlan lámpa a református theologia templomában jótékony világot terjesztett, úgy hogy hittani rendszereik a coccejánusmussal csak gyenge szállal függnek össze; maga szerző bevallja Lampéról, hogy a keresztyén vallásos élet mezején inkább Voëtius befolyása látszik rajta (90. l.). Szerző a coccejánusmussal talán nagyon is túlbecsüli, s feledi, hogy a romboló elemet, a mi benne rejlett, nemesen elhagyók, s a conservatívek (voëtianusok) építő eleméhez közeledők nem tekinthetők a coccejánusmussal virágzatának. Ha oly széles alapot adunk a coccejánusmussal, miszerint egyedüli ismertető vonásuk volna az, hogy az üdvigazságok egyedüli forrása az Isten ígéje (108. l.): akkor az egész protestáns világ úgy Coccejus előtt, mint utána, coccejánus volt és marad.

A külön szakasz, mely Coccejus hatását a német protestánsokról rajzolja, szinte széles alapon van tartva, s Heidegger-t is úgy tünteti fel, mint a liberál koszorúba font virágot, pedig Heidegger épenséggel orthodox volt, s mint Bernus bási lelkész az ő jellemzésében állítja: „Heidegger ügyesen és tanulmánynyal visszakövetelte a hagyományos orthodoxia minden adatait az új kritikával szemben, s kortársainál mé-

lyebben behatolt az új írók érveinek részletes vizsgálatába". Azért hogy becsülte Coccejust, s ellene lépéseket tenni nem akart, senki sem fogja őt Coccejus köréhez számítani. Sokan becsülik ma p. o. az unitárius püspököt és hangzatos tételeit, de azért nem az ő elvei asseclái.

Minden kétségen kívül a mű egyik legmaradandóbb becsü és legeredetibb szakasza „a coccejanismus hatása a magyar reformátusokra“ (114—174. ll.). Míg magát a rendszert, s theologusainak jellemzését, szélesebb vagy szűkebb keretben, feldolgozva találhatjuk külföldi művekben: a magyar theologia e tárgyú mozgalmát legilletékesebben, hitelesebben magyar szerzőtől várhatja a mívelt világ. Szerző e tekintetben nemesak a valaha megírandó magyar theologiai történethez szolgáltat maradandó értékű fejezetet, hanem a külföldi író számára is forrást szolgáltatott, s ha e szakasz hollandi nyelvre lefordítva megjelenhetnék, a szakértő irodalom érdeklődéssel fogadná, természetesen a mélyen tekintő a szerző egyéni szellemét nem venné a mai egyházban fuvalló általános szellemnek.

Balogh Ferencz.

(Vége köv.)

Protestáns Szemle. Irodalmi Társaságunk ezen igen értékes kiadványából a második évfolyam utolsó füzete is megjelent. Nagyon helyeselnék, hogy e füzettel bevégeztetnek a már több számon át jött nagyobb tanulmányok s így az esetleg jövő évvel érkező új tagok új, meg nem kezdett tanulmányokat olvashatnak. E füzetben Dr. Bartha Béla folytatja a magyar protestánsizmusról való statisztikai tanulmányait. Gratulálunk t. barátunknak e szép munkálathoz, mely forrás gyanánt szolgálhat mindnyájunknak, ha hazai prot. egyházaink inkább külső életének nyilatkozatait akarjuk szerves összeköttetésökben tanulmányozni. Ezután Dr. Szász Béla kolozsvári egyetemi tanárnak „Az akarat szabadságáról“ szóló, ez évi rektori székfoglaló értekezése következik. Csengey Gusztáv theol. tanár „Egy remekmű a héber irodalomról“ cz. a. befejezi a Jób könyvét ismertető, szépen írott tanulmányát. Dr. Masznyik Endre „A korinthusi gyülekezet megalapítása“ cz. a. közöl értekezést. Dr. Kvacsa János „Kalinka Joachim superintendens első vizsgálati fogsága Pozsonyban“ cz. a. erős történeti érzékkel és sok tanulmányal írt tanulmányt közöl az 1671—72-ben Pozsonyban működött bíróságnak működéséről, illetőleg K. J. ág. hitv. superintendensnek ez elé idéztetéséről, vádoltatásáról és üldöztetéséről. Thúry Etele „Sibolti Demeter életét és munkáit“ ismerteti, szélesebb alapon, behatóbban, mint a hogy pár évvel ezelőtt lapunkban tette. Kenessey Dezső bevégezi e füzetben az „Egységes középiskoláról“ szóló tanulmányát. A könyvismertetés rovatában Dr. Schlauch Lőrincz püspök beszédeit ismerteti, nagy tanulmányal és széles látkörrel bírálja — m. p. — A misszióügyi rovatban Csiky Lajos harmadik belmissziói levele olvasható, melyben a legújabb adatok alapján a belmisszió női munkásairól, a diakonissákról beszél, részletesen ismertette a diakonissai ügy fejlődését, mai egész állását. Ugyanezen rovatban „A protestánsizmus és a külmisszió“ czímen Szabó Aladár érdekes cikket közöl a prot. külmisszió történetéről és a széles földkerekségen elért eredményeiről. Mi csak örömmel fejezzük ki, hogy e kérdés is munkásra talált kedves Szemlénkben. A

füzetet Irodalmi szemle fejezi be, a hazai és külföldi theol. irodalom néhány kiválóbb műveiről. Ez a Szemle utolsó füzetének tartalma, mely tehát, mint az előzők is voltak, gazdag és változatos. Protestáns egyházunknak méltó dicsekedését képezheti immár ez a válat, mely a kezdet nehézségeivel diadalmasan megküzdve, most már mint élő és éltető erő hat, működik és virágzik.

Különfélék.

Az év vége felé közeledvén, tisztelettel kérjük lapunk azon tisztelt járatóit, kik előfizetésüket mindeddig nem hozták rendbe, hogy tartozásukat mielőbb, mindenesetre még ezen év folyamán törleszszék le. Nekünk az év végén a nyomdával le kell számolnunk, s azt csak úgy vagyunk képesek megtenni, ha hátrálékosaink is tudják és teljesítik kötelességüket. Vannak még a mult 1889. évről is adósaink, a kik ellen, ha ez év folyamán be nem küldik hátrálékukat, a felhívásnál hatályosabb s nekünk mindenesetre igen kellemetlen eszközökhöz leszünk kénytelenek nyúlni. Szerkesztőség.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület folyó évi közgyűléséből a következő pályakérdéseket tűzte ki: 1. „Adassék elő a magyarországi (Erdélyt is ideértve) reformált egyház közoktatásának külső és belső, egyetemes és részletes története a XVI. században, kiváló figyelemmel a tanárok életrajzára és irodalmi működésére“. Jutalma 400 frank aranyban. (A m.-szigeti ev. ref. lyceumi kormányzótanács adománya). Beadási határidő 1892. május 1. — 2. „Adassék elő a magyar református közoktatás története az 1790—1. országgyűlés óta, különös tekintettel a középiskolák fejlődésére“. Jutalma 50 darab arany. (A debreczeni ev. ref. egyház adománya). Beadási határidő 1892. május 1. A pályaművek idegen kézzel, tisztán leírva, bekötve és lapszámozva s szerző nevét rejtő jelíggel levéllel ellátva, a kitűzött határnápig az egyesület elnökéhez küldendők. Csak egyesületi tagok pályázhatnak. Debreczen, 1890. augusztus 10. A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület elnöksége.

Örömmünnep. A mikolai ref. egyház nov. 2-án örömmünnepet ült, a mennyiben e napon félszázad óta berendezés nélkül levő templomát teljesen lepadimentomozva, székekkel ellátva és díszesen kifestve szemlélte, s hallgatta Király Gyula lelkész templomszeretetre buzdító lelkes szónoklatát. A templom belső berendezése 800 frtba került. Ez összeghez járult az énekkar 200 frt, az egyház tagjai által repcekaszálságból kapott 100 frt, egy bál jövedelme 40 frt, Király Gyula lelkész és neje Soltész Margit 50 frt, Kölcsey Antal, Sándor és Ákos 70 frt, Bogdán Lőrincz 30 frt, Császy Bálint főgondnok 20 frt, Marossy István 20 frt, Mikolai Kálmán 25 frt, a többi költséget, kisebb járulékokkal, az egyház összes tagjai fedezték. Orgonára Kölcsey Antal 100, Bogdán Lőrincz szintén 100 frtot ajánlott fel. Özv. Czibere Györgyné a szószékre bársony, az úrasztalára pedig egy díszes terítéket ajándékozott. Az egyház tagjai a fentebb említett munkálaton kívül 5 napot fordítottak az egyház 100 hold fiatalos erdejének takarítására, mely munkálatoknál a lelkész és a ritka tevékenységű főgondnok és egyházmegyei tanácsbíró Császy Bálint úr mindig jelen voltak.

A templomi munkálatok ideje alatt Marossy István ág. ev. gazdálkodó egyén templomi teljes felszereléssel bíró díszes magánimaházában gyűltek össze az egyház tagjai istentiszteletre.

A Magyar Prot. Irod. Társaság kiadványai ügyében. A Társaság több tagjának kifejezett óhajára s a szerkesztőség felkérése folytán Hornyánszky Viktor akad. könyvkereskedése czélszerű bekötési táblákról gondoskodik és pedig a Szemle I—II. füzeté számára 23 krért, az I—IV. füzetére 30 kr, és a monografiákért 33 krért. A megrendelés Hornyánszky Viktor akad. könyvkereskedéséhez küldendő, ki azonban e jutányos árért a bekötési táblákat csak az esetben adhatja, ha egyből-egyből legalább 200-an rendelnek meg példányokat. Az ilyen kiadványok értékét nagyon emeli a díszes bekötési tábla. Ajánljuk a fentebbi sorokat az Irod. Társaság t. tagjainak figyelmébe.

Az elkeresztelések kérdéséhez. A Budap. Hírlap november 5-iki számában közlé a következőket: Ma minisztertanács volt, mely több óráig tartott. A minisztertanács, mint értesülünk, az elkeresztelések kérdésének rendezése (!) czéljából elhatározta az 1868. évi 53. t. cz. módosítását oly irányban, hogy a családfő joga (!) érvényesüljön és a családfő határozza meg, hogy melyik vallást kövesse a vegyes házasságból származott gyermek. Másnap azonban, az O. É. közlése nyomán már azt is olvastuk a hírlapokból, hogy ez a hír teljesen alaptalan, „minthogy a tegnapi minisztertanács e kérdéssel egyáltalában nem foglalkozott és az előbbi minisztertanácsokban sem jött létre oly megállapodás, mint a minőt a nevezett lap regisztrál“. Mi ugyan nem teszünk vitássá egyik hírlapnak sem azon jogát, hogy a minisztertanácsból kiszivárgó híreket saját gusz-tusa szerint tálalhassa olvasói elé, de még sem állhatjuk meg, hogy a „Catholicae res“-ben annyira jártas laphoz azon kérdést ne intézzük: komolyan hiszi-e, hogy az 1868. 53. t. cikknek a jelzett módon megváltoztatása a kérdést rendezni fogná; komolyan hiszi-e, hogy a családfőnek tételes törvényeink által soha el nem ismert, a kath. egyház által mindeddig megtagadott ilyen széles körű joggal felruházása a mi sajtószertű viszonyaink közt az összes keresztyén hitfelekezetek tekintélyének, legszentebb érdekeinek kockáztatásával nem fogna járni? — Mert meggyőződésünk szerint, ha egy atheista pater familiasnak (pedig hány van ilyen közöttünk!) azon szabadosság adatik meg, hogy születendő gyermekének vallását kénye-kedve szerint határozhatja meg, sőt, a mint ez Ausztriában van: 7-ik életévének elertéig még toties quoties változtatgathassa is! — akkor nálunk teljesen szabaddá leszen a vásár, következőleg beáll az 1888. évi XXII. t. cz. módosításának szüksége is! Ez a t. cikk pedig, a mint tudjuk, az árverési csarnokokról intézkedik. Az 1. §. akkor azután ekkép leszen szövegezendő: „Ingó tárgyak árverésével, — melyekhez a vegyes házasságból születendő gyermekek is tartoznak, — üzletszerűen foglalkozni, minden külön engedély nélkül szabad“. 2. §. Az árverezési vállalat szabályzatait, az adható díjakat Bogisich úr állapítja meg a tatai és a komáromi plebánosokkal. 3. §. Az árverés a plebáni lakokon nyilvánosan történik stb. De nem folytatjuk tovább ezen nagyon elszomorító dolgokat, mert hogy ily gyalázatos üzemek miatt magának a keresztyén egyháznak magasztos symboluma leendene sárba tapodva: abbeli meggyőződésünket nyíltan ki merjük mondani; de egyúttal abbeli reményünknek is kifejezést adunk, hogy a keresztyén állam sokkal jobban fogja, Isten segedelmével, — felfogni magasztos mis-

sióját, hogy sem az állampolgárok szükségelt békés viszonyainak felforgatóit támogassa ebbeli működésökben, s számolyul szolgáljon annak a hatalomnak felülkerekedéséhez, melynek neve ma is csak az, a mi régen volt: „szent Inquisitio“.

Viszontnyilatkozat. Tisztelt szerkesztő barátom! Engedd meg nekem, hogy Balogh F. hittanár úr Egyszerű nyilatkozására, minden további szóváltástól tartózkodva, az ügy érdekében röviden és kötelességszerűleg néhány megjegyzést tehessenek. Hogy a kérdést a gyűlés előtt fel kellett vetnem s legjobb meggyőződésem szerint a tanárkar álláspontjának helyeségére rámutatnom, azt bizonyítani nem szükséges azok előtt, a kik tudják, hogy a tanárkar javaslata, annyi félreértés és balmagyarázat után, minden képviselőt és védelem nélkül állott; s a kik súlyt fektetnek arra, hogy a döntésre hivatott tényezők nyílt kapacitáció és tájékoztatás hatása alatt alkossanak meggyőződést s hozzanak határozatot. Ez nem ürgetés-forgatás, nem zaklatás, hanem inkább szerény szolgálat a közügynek. Sohasem tartoztam azok közé, a kik az u. n. bizalmas elintézés, a suttyomban való tárgyalások útját előszeretettel keresik fel azért, mert kényelmesebb az érvek és felelősség s hasznosabb a titokzatosságból táplálkozó tekintély dolgában. Tiltakoznom kell továbbá az ellen, hogy valaki a véleménynyilvánítás szabadságára való hivatkozással akarja útját állani épen a szabad véleménynyilvánításnak s igazolni oly erőszakosságot, a milyennek példáját nem ugyan 25, de 16 évi igénytelen tanári működésem folyamán nem csak nem tapasztaltam, de még lehetők sem tartottam. Ezzel szemben nem habozom kinyilatkoztatni, hogy ha egy tanárkari határozatnak hasonló kicsinylését tanúsító eljárást tapasztalnék bármikor is, főleg épen azok részéről, a kik annak képviselőit hivatják: épen a collegialis összetartozás és a testületi szellem ápolása érdekében minden tisztelem mellett a személyek iránt (a mit B. F. úr személye iránt ezúttal is készséggel fejezek ki), s a kellemetlenségektől sem riadva vissza, ezután is mindenkor felhasználnám, más orvosszer hiányában, a nyilvánosság egyedüli fegyverét az ebből eredő veszélyek megelőzésére, főleg akkor, a mikor élénken érzem, hogy főiskolánk tanárkarának ma sincs módjában véleményét a felettes hatóságoknál, mint szaktestületnek, oly mértékben érvényesíteni, a mint arra intellectualis jelentőségénél fogva s hivatásának teljes tudatában, méltán igényt formálhatna. A közérdek és igazság, bármennyire tisztelem a személyeket, mindig nagyobb tekintély leend előttem bármely személynél és személyes érzékenységnél; és így egyáltalán nem tudnám méltányolni azon — fájdalom! — nagyon előtérbe lépett életbölcseletet, a mely az eszélyességet, a körültekintő óvatosságot odáig képes fejleszteni, hogy mások rokonszenve fejében, elveivel csak teljesen vérszentes időben és körülmények között áll elő, különben pedig meggyőződésének ereje csak a kabátzsebben való ökölszorogatásban szokott nyilvánulni. Megjegyzem, hogy ezt eljárásom igazolására mondom, a nélkül, hogy B. F. úrra legkevésbé is vonatkoztatni akarnám. Midőn ezekben legalább jelezni bátorkodtam eljárásom indokait, bárki is egészen természetesnek találhatja, ha a történetek után azon kérdésre nézve, hogy eljárásom mennyiben nem volt szép, illő vagy igazságos, B. F. úr ítéletében meg nem nyugodhatom, hanem lelkiismeretemre s a tájékozott közvélemény ítéletére kell támaszkodnom. Debreczen, 1890. nov. 5. Dr. Bacsoni Lajos.

Válaszul. Azon t. uraknak, kik temetési beszédeimre előfizettek, miután külön-külön a tudakozódásokra nem válaszol-

hatok: itt nyilvánosan hozom köztudomásra, hogy nevezett művem, nyomdai és egyéb akadályok miatt, csak most hagyhatta el a sajtót, már fűzés alatt van s rövid időn kézbesített fog. Tehát jóakarátú elnézést és egy kis türelmet kérek. Tisztelettel Nyiregyháza, 1890. nov. 13. Lukács Ödön.

Károli Gáspár emléke. Mészáros László lelkész úr az ittebei egyház részéről 2 frtot küldött be hozzánk, a két alap közt egyenlő arányban felosztás céljából. Szikszay Zoltán m. szigeti lelkész úr pedig egyik közelebbi vasárnapon tartott egyházi beszédében megemlékezvén Károliról, adakozást az ő nevére teendő alapítványra hirdetett. Bejött perselypénzül 3 frt 50 kr, melyet a szellemi alaphoz óhajt csatoltatni. Bejött eddig újabban nálunk a síremlékre 19 frt 84 kr, a szellemi emlékre 25 frt 20 kr, együtt 45 frt 04 kr. A Miskolcra már beküldött 650 frt 40 krral pedig összesen 695 frt 44 kr gyűlt lapunknál. Az újabban érkezett adományok összege takarékpénztárban kamatozik. Szerkesztőség.

Meghívás. A magyarországi reform. tanítók országos állandó választmánya folyó évi december hó 10-én, d. e. 9 órakor Budapesten, a Lónyai-utcai ref. gymnasiumban közgyűlést tart. Tanácskozás tárgyai lesznek: 1. Az állandó választmány megalakulásáról felvett jegyzőkönyv hitelesítése. 2. Memorandum kinyomtatása s benyújtása iránti intézkedés. 3. A hivatalos közlöny ügye. 4. Indítványok. Tagjai ezen országos állandó választmánynak a f. év aug. 19-én Budapesten tartott közgyűlés által választott s jegyzőkönyve 4. számában elsorolt egyének. Tagsági joggal vehetnek részt gyűlésein fenti jegyzőkönyv 6. sz. II. c) pontja értelmében a hazai ev. ref. tanítótestületek (egyesületek) képviselői. A választmánynak úgy az állandó, mint a képviselői alapon tagjai fenti közgyűlésre tisztelettel meghívhatnak. Budapesten, 1890. november 5. Dr. Kiss Áron, Józsa Pál elnökök, Kiss Sándor, Simon Károly jegyzők.

Naptárak. A jövő 1891. évre következő naptárak küldettek be hozzánk. 1. Protestáns árvaházi képes naptár. Szerkeszti Farkas József. Budapest. A „Prot. árvaházi bizottság” kiadása. Ára 30 kr. Tizenhetedik évfolyamban jelenik meg már e jó protestáns naptár, mely a szorosán vett naptári rész után több jóízű, tiszta magyar irálylyal s valódi protestáns szellemben írt költeményt, elbeszélést s több képet, jól sikerült rajzot tartalmaz. Némi részletezésül fölemlítjük belőle Zelenka Pál püspök életrajzát és arcképét. „Az alsó köntösödöt is” cz. a. írt elbeszélést. Károli Gáspár emlékszobrá történetének leírását a szobor és a gönczi templom rajzaival. Egy cikket a Magyar Prot. Irod. Társaságról. Ezekon kívül több, rajzokkal illusztrált népies hangú elbeszélést. Azután adomák és a prot. egyházi tiszti névtár következnek. — 2. Illustrirter protestantischer Hauskalender. Nyomatja ezt is, mint az előbbi Hornyánszky V. Ára ennek is 30 kr. Kiadtatik a budapesti prot. árvaház javára. Tartalma több cikkben és képben ugyanaz, a mi az előbbié. Ebben benne van a fentebb említettekön kívül Szentmártoni Radó Kálmán, a hazai ág. hitv. ev. egyház ezen vezérférfjának életrajza és arcképe is.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Csiky Lajos.

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A tiszántúli egyházkerületben a bihari ev. ref. egyházmegyéhez tartozó c s ö k m ő i ev. ref. lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Ez állomás évi jövedelme mintegy 1141 frtra tehető, mely áll 85 frt készpénz, 80 ausztriai mérő kétszeres búza, ugyanannyi árpa, egy telek (26 köblös) szántó, 2 köblös kaszáló és nádlási illetőség, legeltetési jog, 2 öl tűzifa és stólából. S így az egyház a második osztályba tartozik.

A pályázók kellőleg felszerelt kérvényeiket f. évi decz. 7-ig nagytiszteletű Szabó Károly esperes úrhoz adják be Nagy-Kerekiben.

Debreczen, 1890. november 10.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegyében levő huszti egyház lelkészi állomására.

Évi jövedelem — mely pénzből, stólából és föld terméséből áll — 900 frt. Ebből azonban az első évben, mintegy 400 frt, a volt lelkész családját illeti.

Az okmányokkal fölszerelt pályázati kérvények folyó évi december hó 7-ik napjáig nt. Csernák István esperes úrhoz Tamásváraljára (u. p. Batares) küldendők.

Debreczen, 1890. november 13.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben, a nagybányai egyházmegyéhez tartozó a d o r j á n i egyház lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Ezen lelkészi állomás évi jövedelme hivatalosan 376 frtra van felvéve, s így a IV. osztályba tartozik.

A pályázni szándékozók kellőleg felszerelt kérvényeiket f. évi december 2-ik napjáig küldjék nt. Bencsik István n.-bányai ev. ref. egyházmegyei esperes úrhoz N.-Paládra.

Debreczen, 1890. november 13.

Révész Bálint,
püspök.